

Biotopy pro živočichy u Kulatiny

Závěrečná zpráva projektu

Aneta Mašterová, Jaromír Maštera

říjen 2013

Tento projekt byl v roce 2013 finančně podpořen programem Ochrana biodiverzity - národním programem ČSOP financovaným Ministerstvem životního prostředí ČR a Lesy ČR s.p. Děkujeme.

Biotopy pro živočichy u Kulatiny

Aneta Mašterová & Mgr. Jaromír Maštera

Dobronín, říjen 2013

Cíl projektu:

Podpora zvláště chráněných a ohrožených druhů obojživelníků, plazů a hmyzu formou nabídky doposud zde chybějících vhodných biotopů pro jejich rozmnožování, úkryt a zimování.

Doplnění chybějícího typu terestrického stanoviště pro obojživelníky, kteří se v lokalitě rozmnožují.

Současný stav řešené problematiky a popis lokality:

Zájmová plocha – rybník Kulatina – se nachází cca 1,2 km jihovýchodně od obce Zborná na pozemku p.č. 350/1 v k.ú. Bedřichov u Jihlavy, konkrétně v jeho jihovýchodním cípu. Jde o malý rybníček (charakterem v současnosti spíše tůň) s nefunkční, ucpanou výpustí, poškozenou hrází a ještě donedávna (konec roku 2012) břehy i hrází nadměrně hustě zarostlou náletovými dřevinami.

Rybníček (tůň) je dlouhodobě přírodovědně velmi významný, a to zejména výskytem početnější populace rdestu alpského (*Potamogeton alpinus*). Tento druh zde byl objeven poměrně nedávno, teprve v roce 2005. Hned v roce 2006 došlo k protržení hráze, tento stav byl však poměrně rychle napraven provizorní opravou a v několika následujících letech (2006-2008) zde byla opakovaně zjištěna početná populace rdestů. Zhruba od roku 2009 docházelo k postupnému zhoršování stavu ekosystému rybníčku a rdesty zde nakonec v letech 2011-2012 nebyly zaznamenány vůbec. Zároveň došlo k celkovému poklesu zárůstu vodní plochy vodní makrofytní i litorální vegetací. Podle všeho šlo o kombinaci více faktorů, z nichž nejvýznamnější mohla být přítomnost rybí obsádky a výrazné zvýšení vnosu listového opadu do vody (zejména z velkých osik na hrázi). V roce 2012 došlo ke změně majitelů rybníčku, od kterých sdružení Mokřady – ochrana a management získalo lokalitu do dlouhodobého bezúplatného užívání.

Na podzim 2012 byl členy sdružení rybník z většiny sloven. Potvrdila se přítomnost vyšší rybí obsádky složené zejména z línů a plotic. Výlov byl poměrně komplikovaný, byl prováděn částečným překopem hráze a upouštěním výpustní trubkou. V průběhu výlovu došlo již k úplnému ucpaní výpustní trubky a hráz byla následně provizorně opravena a rybníček opětovně napuštěn téměř na plnou hladinu. V části zátopy rybníčka (pravý břeh), v místě největšího výskytu rdestů alpských v minulosti, bylo ručně vyčištěno dno na ploše cca 50 m². Vyčištění bylo provedeno odstraněním svrchní organické hmoty o mocnosti cca 5-20 cm. Hmota byla ponechána v zátopě rybníka, aby nedošlo k odstranění semenné banky rdestů z lokality. Od února do současnosti na lokalitě probíhalo kácení břehových porostů rybníka Kulatina. Do budoucna je plánována oprava a urovnání hráze rybníčka Kulatina, včetně osazení výpustního zařízení a zbudování bezpečnostního přelivu. Rybníček nebude v nejbližších letech odbahňován. Všechna opatření by měla mít za cíl podporu ohrožených druhů rostlin a živočichů. Rybník bude totiž možné vypouštět a manipulovat s jeho hladinou, což je pro rdesty i obojživelníky zásadní. Pozn.: V roce 2013 byl v rybníku opět po letech prokázán rdest alpský v počtu desítek exemplářů, rozmnožovalo se zde několik druhů obojživelníků – blíže viz jiná závěrečná zpráva: Průzkumy Lesnovských mokřadů.

Kromě rdestu alpského a také rdestu tupolistého je rybníček dlouhodobě významný též výskytem obojživelníků, včetně jejich prokázání rozmnožování. Konkrétně zde byly zjištěny čolek horský, čolek obecný, skokan hnědý a skokan krátkonohý. Pokud do lokality zahrneme i všechny mokřadní lokality v okolí (včetně sousedního rybníka Pekařský), které jistě obojživelníci využívají, byl zde v uplynulých deseti letech prokázán i výskyt rosničky zelené, skokana ostronosého a dokonce i

kuňky ohnivě. Z plazů v lokalitě prokazatelně žije užovka obojková, další druhy jsou sice předpokládány (např. ještěrka živorodá, slepýš), nebyl zde však prováděn žádný jejich systematický průzkum a náhodně zjištění nebyli. Oba rybníky pravidelně navštěvuje vydra říční. Entomologický průzkum v lokalitě doposud nebyl proveden, ale vzhledem k poměrně široké nabídce různých typů biotopů (listnatý a smíšený les, remízek, zarůstající mokřady, kosené mokřadní louky, extenzivní rybníky) je zde velmi pravděpodobný výskyt i některých ohrožených druhů.

Lokalita „Lesnovské mokřady“ v širším pojetí zahrnuje oba menší rybníky, Pekařský ve východní části a Kulatinu ve střední části, dále pak mokřady mezi oběma rybníky a mokřadní louky nad rybníkem Kulatina. Tato lokalita je zájmovou lokalitou pozemkového spolku Mokřady. Rybník Kulatina s navazující kosenou loukou a remízem je od srpna 2012 v bezúplatném užívání o.s. Mokřady – ochrana a management.

Dosavadní činnost v okruhu řešené problematiky:

Zájmová lokalita tohoto projektu je zároveň zájmovou lokalitou občanského sdružení Mokřady - ochrana a management a jeho pozemkového spolku. Předmětem zájmu občanského sdružení Mokřady jsou zejména mokřadní lokality s výskytem nejvzácnějších druhů obojživelníků, na nichž dochází k úbytku jejich populací. Zejména jde o čolka velkého a kuňku obecnou, v současnosti dva nejvíce ohrožené obojživelníky (nejen) v kraji Vysočina. Sdružení se také snaží aktivně vyhledávat dlouhodobě neudržované mokřadní lokality, kde se snaží zrealizovat opatření obecně na podporu ohrožených vodních a mokřadních druhů rostlin a živočichů.

Členové o.s. Mokřady se v rámci možností snaží provádět na všech zájmových lokalitách různá opatření na záchranu a podporu populací obojživelníků. Zejména jde o kombinaci prořezávek náletových dřevin s tůňemi, ať už jde o jejich obnovu či o hloubení nových. Činnost sdružení prozatím probíhá téměř výlučně v kraji Vysočina, v budoucnu by ale mělo dojít k rozšíření aktivit i do dalších krajů České republiky.

Sdružení ve své činnosti nezapomíná ani na další ohrožené živočichy i rostliny. Snaží se respektovat nároky všech zjištěných ohrožených druhů, přizpůsobovat se jim a také je podporovat. Z toho důvodu se snažíme vždy před zahájením managementových aktivit na nových lokalitách provést zde alespoň základní biologický průzkum, pokud již není k dispozici dostatek aktuálních botanických či zoologických dat.

Managementové práce na podporu obojživelníků a dalších živočichů a rostlin, spočívající v budování tůní, prosvětlování porostů, kosení luk a vytváření zimovišť provádějí již od roku 2008 členové o.s. Mokřady - ochrana a management ve spolupráci s ČSOP Jihlava a Pobočkou ČSO na Vysočině na lokalitách Pístovské mokřady, Rančářovský Okrouhlík, U Popického rybníka, Hulišťata, Borovinka, Záborná a Dobrá Voda Lipnická. V roce 2012 pouze pod záštitou o.s. Mokřady probíhaly managementové práce na lokalitách Sochorov, Rančářovský Okrouhlík, Hulišťata, Nadějovské nivy, U Měšina, Rychtářský rybník a Řehořovská nádrž. Blíže o činnosti na uvedených lokalitách viz webové stránky <http://www.mokrady.wbs.cz> (případně i <http://www.cso.cz/vysocina.html>).

Popis projektu:

V rámci projektu měla být původně zbudována dvě nová zimoviště pro obojživelníky a plazy a tzv. hmyzí hotel nedaleko rybníka Kulatina, na pozemku p.č. 350/1 v k.ú. Bedřichov u Jihlavy, který je v bezúplatném užívání našeho sdružení Mokřady. Na základě výsledků dřívějších průzkumů se v lokalitě vyskytuje několik druhů obojživelníků, včetně doloženého rozmnožování v rybníku – čolek horský, čolek obecný, skokan ostronosý aj. Hmyzí hotel a broukovitě jsou zaměřena obecně na podporu vzácnějších druhů hmyzu, zejména samotářských včel a dřevokazných brouků.

Po podpoření projektu výrazně nižší částkou byla navržena redukce objemu prací na zbudování pouze jediného speciálního zimoviště pro obojživelníky a další drobné živočichy. Tato změna byla odsouhlasena ÚVR ČSOP.

Zimoviště o průměru cca 3 m je umístěno na sušším místě lokality, těsně pod pravým zavázáním hráze rybníka. Jde o minibagem vytvořenou mělčí jámu v zemi vyplněnou kládami a špalky z listnatých stromů (osika, olše), překryté nahusto kladenými jemnými větvemi (vrba, střecha) a horní část byla zasypána větší vrstvou drnů se zeminou (strženou v okolí na degradovaných plochách). Jedna okrajová část zimoviště (u pařezu a smrku) nebyla přehrnuta drny a zeminou z důvodu zachování vstupu pro živočichy do zimoviště.

Nad rámec schváleného změněného projektu bylo v blízkosti zimoviště vytvořeno také několik menších broukovišť z klád a špalků listnatých stromů (olše, dub), a to zejména na podporu ohrožených druhů tesaříků, kteří byli na lokalitě prokázáni teprve v roce 2013 – tesařík dubový a tesařík piluna.

Všechny práce v lokalitě byly provedeny svépomocí členy o.s. Mokřady - ochrana a management. Administraci a koordinaci projektu také prováděli členové o.s. Mokřady - ochrana a management (zdarma).

Období realizace projektu:

Realizace zimoviště byla zahájena na konci srpna (vyhloubení jámy) a dokončena na konci září 2013 (přehrnutí drny a zeminou).

Výsledky a závěry:

U rybníka Kulatina se našemu sdružení podařilo v roce 2013 zrealizovat jedno speciální zimoviště pro obojživelníky a další drobné živočichy, z přírodních materiálů. Výsledek odpovídá našim původním představám, zimoviště by tak mělo být funkční. Kromě zimoviště bylo poblíž založeno také několik broukovišť.

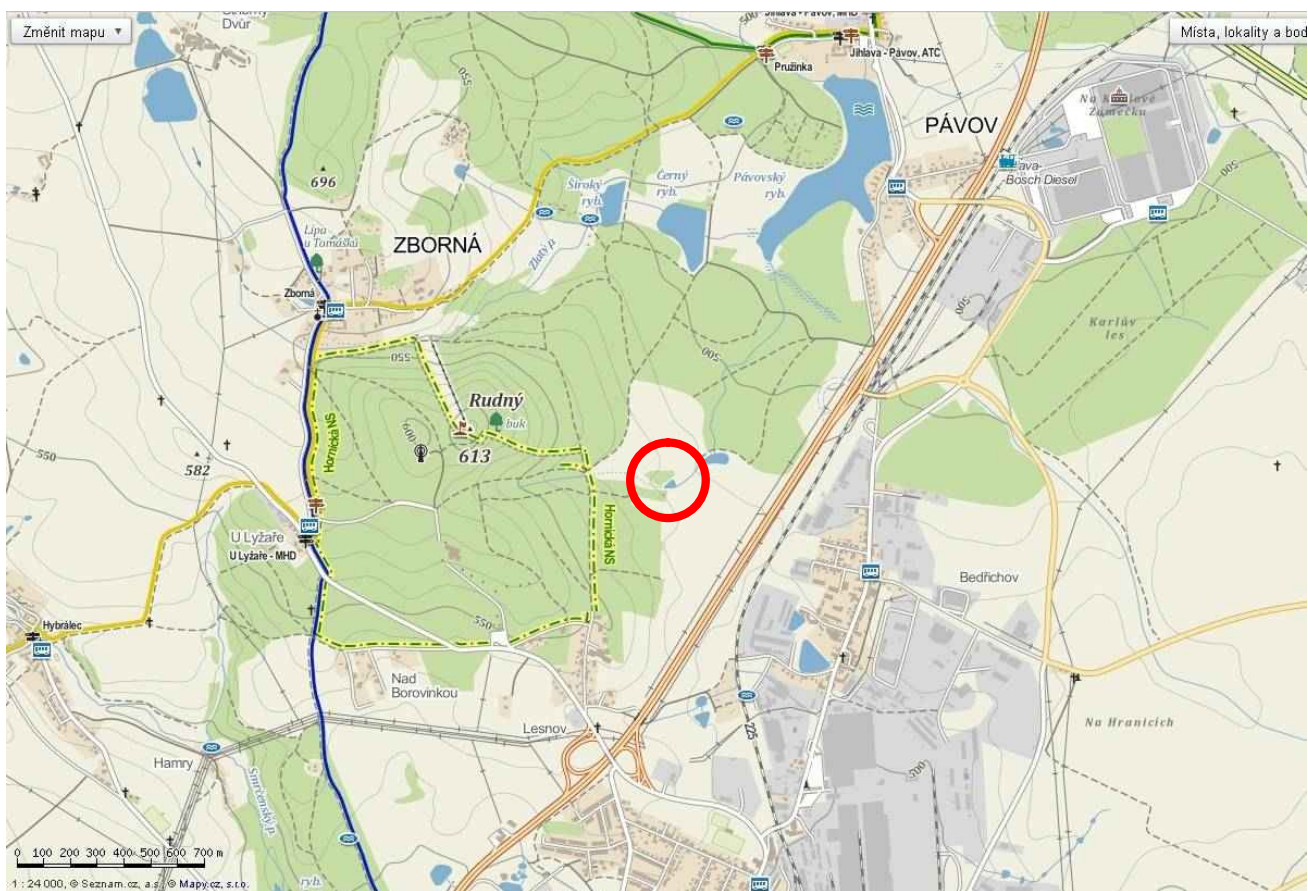
V lokalitě byl doplněn speciální biotop na podporu obojživelníků a dalších drobných ohrožených živočichů. Kromě tohoto opatření v lokalitě v roce 2013 vzniklo několik tůní různých velikostí (ruční i bagem), proběhlo kácení a prořezávky na mokřadech i u rybníka, vzniklo několik klasických zimovišť v podobě hromad větví a trávy a byla pokosena část mokřadních luk. Řada opatření probíhala za účasti veřejnosti.

PŘÍLOHY:

1. lokalizace projektu biotopů u Kulatiny
2. fotografie dokumentující průběh projektu (17 ks + 1 na titulní straně)
3. srovnávací fotografie (5 ks)

Příloha 1:
Lokalizace projektu „Biotopy pro živočichy u Kulatiny“

- orientační turistická mapa a podrobná ortofotomapa

Příloha 2:
Fotodokumentace průběhu prací

Foto 1: Místo, kde bude zbudováno speciální zimoviště (srpen 2013)

Foto 2: Začátek hloubení jámy – základu zimoviště (srpen 2013)

Foto 3: Hloubení jámy pro zimoviště minibagrem (srpen 2013)

Foto 4: Vyhloubená jáma pro zimoviště (srpen 2013)

Foto 5: Vyhlobená jáma pro zimoviště (srpen 2013)

Foto 6: Střed zimoviště tvoří klády a špalky, aby zde byly prostory na zimování (září 2013)

Foto 7: Na špalky byly kladeny menší větve (září 2013)

Foto 8: Klády, špalky a na nich menší větve – osika a v menší míře olše (září 2013)

Foto: Aneta Mašterová

Foto 9: Pokračování ukládání větví (září 2013)

Foto: Jaromír Maštera

Foto 10: Začátek pokládání jemných větví - vpravo bude vstup do zimoviště (září 2013)

Foto 11: Jemné větve na vrchu by měly zabránit propadnutí zeminy do středu (září 2013)

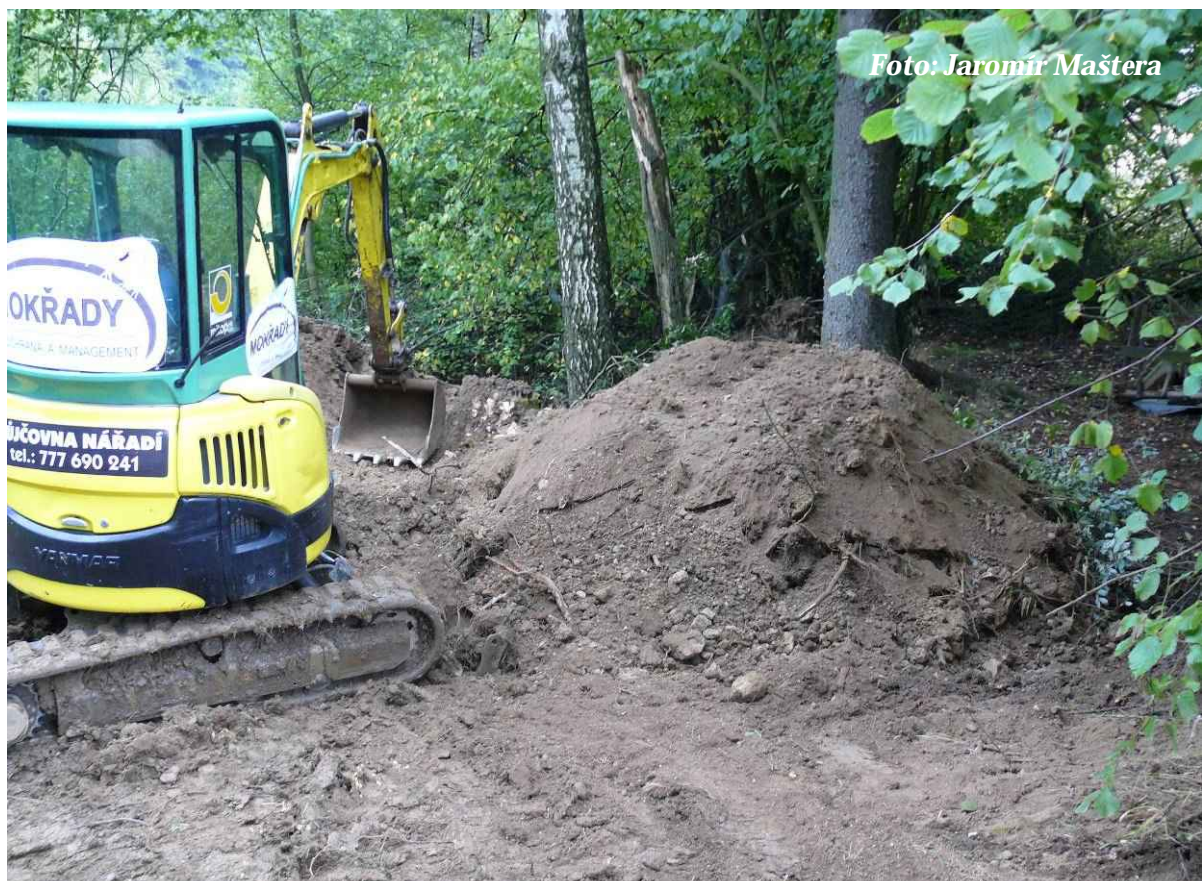

Foto 12: Zasypávání zimoviště zeminou s drny (září 2013)

Foto: Jaromír Maštera

Foto 13: Zасыpávání zimoviště zeminou s drny (září 2013)

Foto: Jaromír Maštera

Foto 14: Zасыпáno bylo téměř celé zimoviště s výjimkou vstupu do něj (březen 2013)

Foto: Jaromír Maštera

Foto 15: Finální podoba speciálního zimoviště (září 2013)

Foto: Jaromír Maštera

Foto 16: Detail vstupu do zimoviště (září 2013)

Foto 17: Hotové zimoviště bylo následně předvedeno veřejnosti v rámci úspěšné akce „Bagrování tůní na Lesnově s veřejností“ – v pozadí fotografie (září 2013)

Příloha 3:
Srovnávací fotografie

Foto 18: Výchozí stav lokality (srpen 2013)

Foto 19: Po vyhloubení jámy a uložení špalků (září 2013)

Foto: Aneta Mašterová

Foto 20: Po uložení větších větví na špalky (září 2013)

Foto: Aneta Mašterová

Foto 21: Po uložení jemných větví (září 2013)

Foto 22: Konečná podoba zimoviště po zasypání drny a zeminou (září 2013)